

Kjell Harvold

Befolkningsutvikling på Smøla og Vega

NIBR
Norsk institutt for
by- og regionforskning

NOTAT 2009:101

Tittel: **Befolkningsutvikling på Smøla og Vega**

Forfatter: Kjell Harvold

NIBR-notat: 2009:101

ISSN: 0801-1702
ISBN: 978-82-7071-771-2
Prosjektnummer: O-2488
Prosjektnavn: Nature 2020+

Oppdragsgiver: Norges forskningsråd

Prosjektleder: Kjell Harvold

Referat: Øykommunene Vega og Smøla har begge opplevd en relativ sterk befolkningsnedgang de siste årene. I begge kommunene ser vi en forgubbingstendens og sannsynligheten for fortsatt befolkningsnedgang de nærmeste årene er stor. Nedgangen vil sannsynligvis bli sterkest på Smøla.

Sammendrag: Norsk

Dato: Febraur 2009

Antall sider: 29

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21,
0313 OSLO

Vår hjemmeside: Telefon: 22 95 88 00
Telefaks: 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no
<http://www.nibr.no>

Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2008

Forord

Dette notatet inngår som en del av et strategisk instituttprogram (SIP), kalt *Nature 2020+*, som ledes av Norsk institutt for naturforskning (NINA). I tillegg deltar NIKU, CICERO, NIVA, NILU og NIBR som samarbeidspartnere. Prosjektet går over fem år (2006 – 2010) og er finansiert av Norges forskningsråd.

Instituttprogrammet har blant annet som mål å øke de deltakende forskningsmiljøenes kapasitet til å utvikle scenariometodikk m.m. I scenarioarbeidet blir lokalbefolkningen engasjert i arbeidet med utvikling av framtidsbilder. Prosjektet fokuserer bl.a. på de to øykommunene Vega og Smøla, hvor det gjennomføres scenariobaserte forsightstudier, med søkelys mot en rekke endringsfaktorer. Det foreligger allerede to notater fra NINAs side (jf. også litteraturlisten), som oppsummerer de foreløpige erfaringene fra de to kommunene.

I forbindelse med scenarioarbeidet har NIBR blitt bedt om å analysere befolkningsutviklingen på de to øyene. Disse analysene presenteres i dette notatet, som er ment som en mulig understøttelse for det videre arbeidet. Dette notatet er skrevet av Kjell Harvold.

Oslo, februar 2009

Berit Nordahl

Forskningssjef

Innhold

Forord.....	1
Figuroversikt.....	3
Tabelloversikt	4
Sammendrag	5
1 Introduksjon.....	6
1.1 Utkantkommuner i sentraliseringens tid.....	6
1.2 Gangen i notatet/metode.....	6
2 Hovedtrekk ved befolkningsutviklingen i Norge.....	8
2.1 Kort om det norske bosetningsmønsteret.....	8
3 Smøla og Vega.....	10
3.1 Øyer i utkanten	10
3.2 Smøla.....	10
3.2.1 Kort om arbeid og inntektsforhold på Smøla.....	11
3.2.2 Befolkningsutvikling på Smøla.....	12
3.3 Vega.....	16
3.3.1 Kort om arbeid og inntektsforhold på Vega.....	17
3.3.2 Befolkningsutvikling på Vega.....	18
3.4 Smøla og Vega; oppsummering.....	22
4 Smøla og Vega; kort om mulige utviklingstrekk	24
4.1 SSBs analyser: Befolkningsveksten i Norge fortsetter	24
4.2 SSBs prognoser; fortsatt nedgang for Smøla og Vega.....	25
4.3 Befolkningsmessige forhold som utgangspunkt for scenario	27
4.4 Avslutning.....	28
Litteratur.....	29

Figuroversikt

Figur 2.1	Kart over norske storbyregioner	9
Figur 3.1	Smøla kommune i Møre og Romsdal	10
Figur 3.2	Kart over Smøla med bosetningsmønster	11
Figur 3.3	Smøla: Befolkning etter kjønn og alder, 2008	15
Figur 3.4	Vega kommune i Nordland	16
Figur 3.5	Kart over Vega med bosetningsmønster	17
Figur 3.6	Vega: Befolkning etter kjønn og alder, 2008	21
Figur 4.1	Folkemengde 1950-2060, etter ulike scenario	25
Figur 4.2	Smøla: Folkemengde 1995-2008 og framskrevet 2009-2025 ¹	26
Figur 4.3	Vega: Folkemengde 1995-2008 og framskrevet 2009-2025 ¹	26

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Befolkningsutvikling 1995-2005, etter region (tall i 1000).....	8
Tabell 3.1	Oversikt over arbeid/inntektsforhold på Smøla.....	12
Tabell 3.2	Befolkningen på Smøla i 1996, fordelt på aldersgrupper.....	13
Tabell 3.3	Befolkningen på Smøla i 2006, fordelt på aldersgrupper.....	14
Tabell 3.4	Relativ endring i aldersgrupper på Smøla fra 1996 til 2006.....	15
Tabell 3.5	Oversikt over arbeid/inntektsforhold på Vega.....	18
Tabell 3.6	Befolkningen på Vega i 1996, fordelt på aldersgrupper.....	19
Tabell 3.7	Befolkningen på Vega i 2006, fordelt på aldersgrupper.....	20
Tabell 3.8	Relativ endring i aldersgrupper på Vega fra 1996 til 2006.....	21
Tabell 3.9	Arbeids/inntektsforhold, Smøla, Vega og landet samlet.....	22
Tabell 3.10	Relativ andel av aldersgrupper, Smøla og Vega, 2006.....	23
Tabell 4.1	En plattform for å utvikle scenario for Smøla og Vega, basert på befolkningsmessige variable.....	27

Sammendrag

Kjell Harvold

Befolkningsutvikling på Smøla og Vega

NIBR-notat 2009:101

Notatet er skrevet som en del av forskningsrådsprosjektet *Nature 2020+*, som ledes av Norsk institutt for naturforskning (NINA), med en rekke andre forskningsinstitutt som samarbeidspartnere. NIBRs analyse er primært ment som en støtte for det scenariobaserte arbeidet som pågår i dette prosjektet.

To hovedtendenser i norsk befolkningsutvikling de siste årene, er at befolkningen totalt sett øker, samtidig med at flyttestrømmene går mot byene. Det siste tiåret har befolkningsøkningen i Norge vært ca seks prosent. Samtidig har storbyregionene vokst vesentlig mer enn dette: med ca 10 prosent. Landsbygda – de mest perifere kommunene i Norge – har gått ned i folketall i samme periode.

I dette notatet retter vi oppmerksomheten mot to øykommuner - Vega i Nordland og Smøla i Møre og Romsdal - som begge har opplevd en befolkningsnedgang. Nedgangen den siste tiårsperioden har vært sterkere enn landsbygdregionene generelt: På Smøla falt befolkningstallet med drøyt 14 prosent, på Vega med nærmere 10 prosent, mens reduksjonen på den norske landsbygda generelt var på mellom fire og fem prosent.

I begge kommunene ser vi en klar tendens til forgubbing: Både Smøla og Vega har vesentlig flere eldre enn det befolkningsstørrelsen skulle tilsi. En viktig alderskategori mht befolkningsutviklingen framover, er antall personer mellom 26-35 år. I denne aldersgruppen slår folk seg gjerne ned og får barn. I begge kommunene er denne alderskategorien den relativt minste og den viser en fallende tendens. Også i absolutte tall er det få personer i alderskategorien 26-35 år. Både på Vega og Smøla var det f.eks. i 2006 flere personer mellom 66-75 år enn personer mellom 26-35 år. Sannsynligheten for en fortsatt befolkningsnedgang i de nærmeste årene, er stor i begge kommunene er stor. Nedgangen vil sannsynligvis bli sterkere på Smøla enn på Vega.

1 Introduksjon

1.1 Utkantkommuner i sentraliseringens tid

De siste tiårene har vært preget av en sentralisering av befolkningen i Norge: Storbyene vokser, mens de rurale delene av landet opplever fraflytning. Dette skjer til tross for at det for statlige myndigheter er det et sentralt mål

”å ta vare på hovudtrekka i busetjingsmønsteret, og utløyse verdiskapingspotensialet i alle deler av landet”

som det heter i St.meld. nr 25 (2004-2005; side 7) *Om regionalpolitikken*, lagt fram av den forrige regjeringen (Bondevik II). Dette skal skje gjennom en rekke ulike tiltak, men det ble understreket i meldingen at det må legges til rette for at den enkelte skal ha reell frihet til å bosette seg der de ønsker – og lokalsamfunnene må være attraktive for både nye innbyggere og næringsliv. Det var ikke bare den forrige regjeringen som var opptatt av dette. I mange år har det vært et sterkt og tverrpolitisk ønske om å opprettholde bosetningsmønsteret i Norge. Gjennom slagordet ”Levende bygder” viderefører den nåværende regjeringen denne politikken, hvor hovedmålet er å bevare det norske bosetningsmønsteret.

Til tross for dette uttrykte distriktspolitiske målet, skjer det altså en sentralisering: Hvordan ser den faktiske befolkningsutviklingen ut i distrikts-Norge – og hvilke underliggende utviklingstendenser kan det pekes på når det gjelder utviklingen de siste årene? I dette notatet ser vi på to utvalgte distriktskommuner; Smøla og Vega. Begge kommunene er involvert i forskningsrådprosjektet *Nature 2020+*, som ledes av Norsk institutt for naturforskning (NINA), og hvor en rekke andre forskningsinstitutt deltar – bl.a. NIBR. I forbindelse med *Nature 2020+* har NIBR blitt bedt om så studere befolkningsutviklingen i de to kommunene spesielt. Smøla og Vega har flere ting felles: De er begge øykommuner, med relativt drøy reiseavstand til nærmeste by. Begge har opplevd befolkningsreduksjon de siste tiårene. Men det betyr selvsagt ikke at utviklingen mht befolkning er helt identisk. I notatet ser vi litt nærmere på befolkningsutviklingen og drøfter trekk ved alderssammensetningen i de to kommunene.

1.2 Gangen i notatet/metode

I notatet presenterer vi først noen grunnleggende utviklingstrekk når det gjelder befolkningsutviklingen i Norge de siste årene (kapittel 2). Deretter drøfter vi utviklingen på Smøla og Vega (kapittel 3). Tilslutt peker vi kort på et par mulige

utviklingstendenser når det gjelder befolkningsutvikling for disse to kommunene (kapittel 4).

Data for Smøla, Vega samt landet totalt, er basert på Statistisk sentralbyrås (SSB), jf. også <http://www.ssb.no>. De detaljerte tallene for alderssammensetning for Smøla og Vega er også basert på SSB, men tabellene for kommunene er utarbeidet og bearbeidet av NIBR..

2 Hovedtrekk ved befolkningsutviklingen i Norge

2.1 Kort om det norske bosetningsmønsteret

Med et landareal på over 300.000 km² og nærmere 4,8 millioner innbyggere har Norge den nest laveste folketettheten i Europa (Island har den laveste). I landet sett under ett, bor det ca 15 innbyggere pr km². Til sammenlikning bor det 124 innbyggere pr km² i Frankrike og 465 innbyggere pr km² i Nederland. Fjellområder forhindrer riktignok både bosetning og landbruk i store deler av Norge, men likevel har en relativt god plass. På samme måte som i resten av Europa har det også i Norge skjedd en sentralisering de siste tiårene: Omlag 80 prosent av befolkningen bor i dag i storby- eller byregioner (tilsammen ca 3,7 av 4,6 millioner innbyggere) jf tabellen nedenfor.

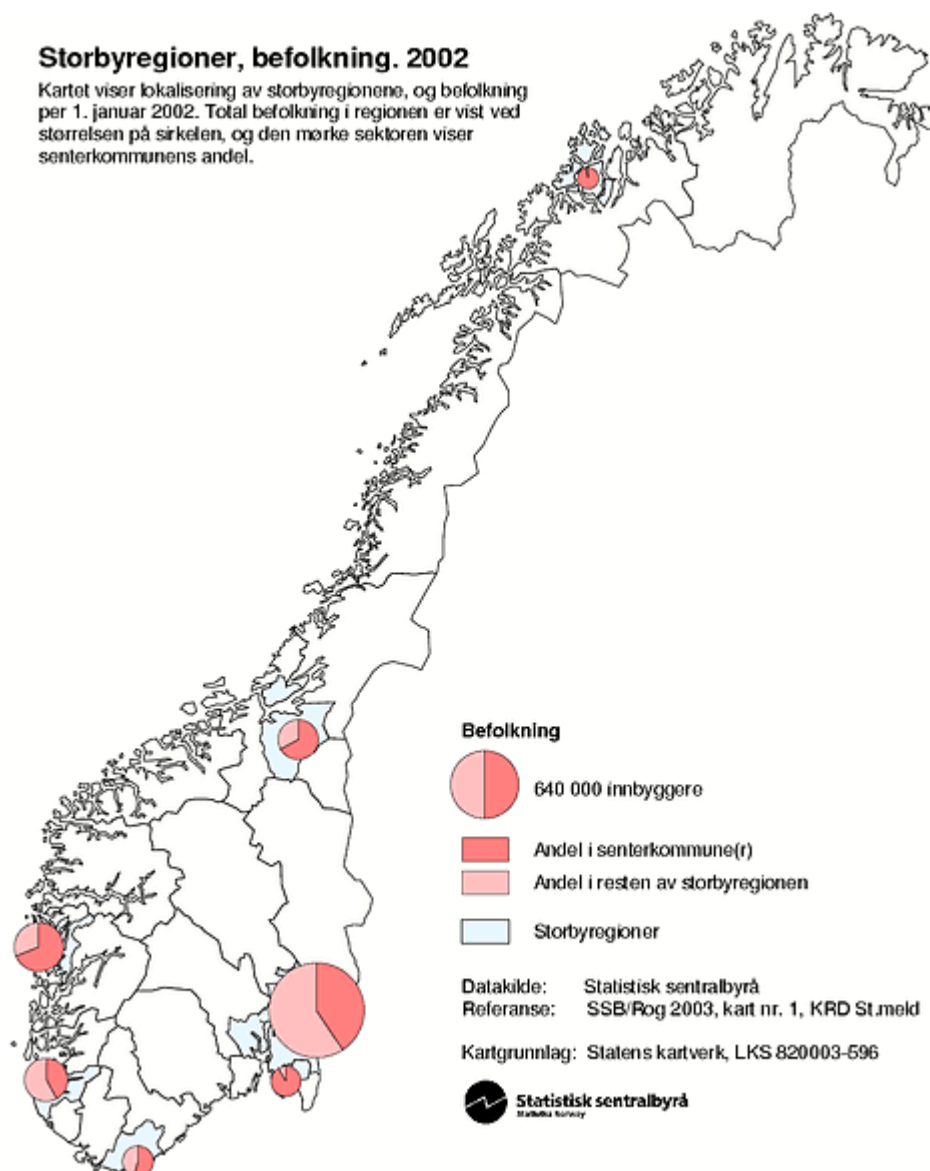
Tabell 2.1 *Befolkningsutvikling 1995-2005, etter region (tall i 1000)*

	1995	2005	Absolutt endring 1995–2005	Prosentvis endring 1995-2005
Storbyregioner	2,278	2,512	+ 234	+ 10,3 %
Byregioner	1,103	1,154	+ 51	+ 4,7 %
Bygdebyregioner	323	323	+ 0	+ 0,1 %
Landsbygdregioner	645	617	- 28	- 4,4 %
Norge totalt	4,348	4,606	+ 258	+ 5,9 %

Kilde: Basert på Sørli (2005).

Fra 1995 til 2005 har storbyregionenes befolkning økt med over 10 prosent, mens landsbygdregionene i samme periode har hatt en nedgang på 4,4 prosent. Denne nedgangen kommer til tross for at det i Norge totalt har vært en befolkningsøkning på nærmere seks prosent i løpet av decenniet. Kartet nedenfor viser hvor de norske storbyregionene er lokalisert. Som det framgår av kartet er Oslo den regionen som er desidert størst, men også Kristiansand (i sør), Stavanger og Bergen (i vest), Trondheim (i midt-Norge), Tromsø (i nord) og Fredrikstad (i sørøst) regnes som norske storbyer.

Figur 2.1 Kart over norske storbyregioner

I løpet av det 19. og 20 århundre gikk det norske samfunn – som det meste av Europa – over fra å være et bondesamfunn til et samfunn der de fleste bor i byer. Ved inngangen til det 21. århundre bor mer enn to femtedeler av den norske befolkningen konsentrert i kommuner som til sammen dekker en liten del av nasjonens areal og har mer enn 150 innbyggere pr kvadratkilometer, mens under en tidel bor i kommuner med en befolkningstetthet på 5 innbyggere pr kvadratkilometer eller lavere. Den norske bebyggelsen er i stor grad konsentrert om østlandsområdet. Norge kan altså deles i utpregede sentrums- (med mye folk på lite areal) og periferiområder (lite folk på store områder) når det gjelder bosetning. De fleste nordmenn bor i byregioner. Og utviklingen de siste decenniene tyder altså *ikke* på at dette vil endre seg. Snarere tvert imot. Som tabell 2.1 viste er befolkningsveksten sterkest i byene.

3 Smøla og Vega

3.1 Øyer i utkanten

Det er en del åpenbare likhetsrekk mellom Vega og Smøla. Begge er øykommuner med relativt lang avstand til nærmeste storby. Med bakgrunn i dette kan vi forvente å finne befolkningsnedgang i begge kommunene: Som vist i forrige kapittel hadde de norske "landsbygdregionene" samlet sett en nedgang i befolkningen på drøyt fire prosent i perioden 1995-2005. I dette kapitlet retter vi søkelyset mot de to kommunene, spesielt mht. befolkningsutvikling: Hvilke likheter og ulikheter er det mellom dem – og hva kan dette eventuelt bety for den framtidige utviklingen?

3.2 Smøla

Folket på Smøla har fra gammelt av levd av jordbruk og fiske. I følge kommunens egne nettsider (www.smola.kommune.no) har servicenæringene i de senere år også blitt betydelige, og særlig innen reiselivet har økningen vært stor. Smøla har også blitt en vindkraftkommune: I 2002 åpnet Kong Harald V Smøla vindpark. Høsten 2005 åpnet Gro Harlem Brundtland Smøla vindpark II. Ved kongelig resolusjon ble verneplan Smøla vedtatt i januar 2009. Verneplanen skal sikre at leveområder til en rekke verdifulle og sårbare arter. Åtte naturreservater og to landskapsverneområder er nå opprettet, med et totalareal på 270 kvadratkilometer, hvorav 188 er vannareal.

Kartet nedenfor viser Smøla, med bosetningsmønster. Kommunen er på drøyt 280 kvadratkilometer og hadde i 2008 drøyt 2100 innbyggere. Smøla er med andre ord relativt tynt befolket: Det er 7,7 innbyggere pr kvadratkilometer. Det tilsvarende tallet for landet som helhet er som nevnt ca 15. For fylket, Møre og Romsdal er befolkningstettheten på 16,2. Smøla ligger helt nord på Nordmøre, jf. også kartene nedenfor.

Figur 3.1 *Smøla kommune i Møre og Romsdal*

Figur 3.2 Kart over Smøla med bosetningsmønster

3.2.1 Kort om arbeid og inntektsforhold på Smøla

Antall sysselsatte med bosted på Smøla, skiller seg ikke totalt sett fra andelen på landsbasis. Som det framgår av tabellen nedenfor var 68 prosent av befolkningen på Smøla i alderen 15-74 år sysselsatte i fjerde kvartal 2006. De tilsvarende tallene for fylket Møre og Romsdal og landet var henholdsvis 72 og 70. På Smøla var 71 prosent av mennene og 66 prosent av kvinnene sysselsatte. Denne kjønnsforskjellen når det gjelder sysselsetting følger omtrent samme mønster som for fylket og landet. Den registrerte arbeidsledigheten i siste kvartal 2006 var på 2,5 prosent for Smøla. Dette er noe mer enn fylket (2,2 prosent arbeidsledighet), men litt lavere enn landsgjennomsnittet (på 2,6 prosent).

Tabellen viser at det er en betydelig pendling *ut* fra kommunen: Netto pendlingen ut fra Smøla var på 131 personer i 2006. Dette er et relativt høyt tall, sett i forhold til det totale antall sysselsatte. Kommunen har også et noe høyere antall uførepensjonister enn det som er vanlig for landet: Ca 15 prosent, sammenliknet med ca 10 prosent både for fylket og for Norge samlet.

Tabell 3.1 *Oversikt over arbeid/inntektsforhold på Smøla*

	Kommunen	Fylket	Landet
Sysselsatte 15-74 år (med bosted i kommunen). 4. kvartal 2006. Prosent av befolkningen	68	72	70
Menn	71	75	73
Kvinner	66	68	67
Registrerte arbeidsledige som andel av arbeidsstyrken, årsgjennomsnitt. 2006. Prosent	2,5	2,2	2,6
Menn	2,0	2,0	2,6
Kvinner	3,1	2,3	2,6
Netto innpendling til Smøla. 2006	-131	--	--
Andel uførepensjonister 16-66 år. 2006. Prosent	15,1	9,9	10,3
Bruttoinntekt per innb. 17 år og over. 2006	260 100	276 300	293 600
Menn	321 400	345 200	361 900
Kvinner	196 700	207 900	227 400
Sysselsatte fordelt på næring 2006. Prosent			
Primær	19,8	5,6	3,4
Sekundær	18,7	27,1	20,5
Tertiær	60,9	66,8	75,6
Sysselsatte fordelt på sektor. 2006. Prosent			
Offentlig forvaltning	29,5	28,7	29,4
Privat sektor og offentlige foretak	70,5	71,3	70,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Bruttoinntekt for innbyggere 17 år og over, er noe lavere enn for landet. Smøla skiller seg klart ut både fra fylket og landet, når det gjelder antall sysselsatte i primærnæringene (19,8 prosent mot hhv 5,6 for Møre og Romsdal og 3,4 for Norge). Andel ansatte i offentlig forvaltning er imidlertid nesten identisk med det tilsvarende tallet for landet (29,5 og 29,4 prosent).

3.2.2 Befolkningsutvikling på Smøla

1. januar 2008 var innbyggertallet i Smøla kommune 2.137. Befolkningstallene har lenge vist en nedadgående trend. I tiårsperioden 1997 til 2006 ble befolkningen redusert med 14,3 prosent, dvs. en nedgang på 383 personer. Dels skyldes dette et fødselsunderskudd (flere døde enn fødte). Dette underskuddet var på 105 personer. Viktigere var likevel nettoutflyttingen fra kommunen, som var på 278 personer. Den nedadgående trenden når det gjelder folketall er altså klar, men likevel ikke noe vesentlig annerledes enn nabokommunene Halså og Aure/Tustna. I den samme tiårsperioden (1997-2006) hadde disse kommunene en befolkningsnedgang på henholdsvis 14,4 prosent og 11,2 prosent. Nærmeste by, Kristiansund, hadde imidlertid i samme periode en svak vekst i befolkningen.

I tabellene nedenfor er befolkningen på Smøla fordelt på aldersgrupper for 1996 og 2006. Koeffisienten til høyre i tabellene viser Smølas andel av befolkningen i en aldersgruppe, sett i forhold til landet som helhet. En koeffisient på under 1,00 betyr at Smøla har relativt sett færre innbyggere i kategorien, enn landet som helhet. En koeffisient høyre enn 1,00 betyr at kommunen har relativt flere i befolkningskategorien enn Norge samlet sett.

1996:

Den første tabellen nedenfor, viser alderssammensetningen på Smøla i 1996. Totalt hadde kommunen da 2.525 innbyggere. Av disse var 160 mellom 0-5 år. Relativt sett, var dette relativt få: Kommunen hadde bare 76 prosent (0,76) av disse yngste barna, sett i forhold til den en kunne forvente ved en normalfordeling med landet totalt som utgangspunkt. I den neste alderskategorien - 6-15 år – lå imidlertid Smøla i 1996 omtrent på landsgjennomsnittet (med en koeffisient på 0,99). I aldersgruppen 16-25 år, lå kommunes innbyggertall over gjennomsnittet (1,08). Den neste alderkohorten, 26-35 år var imidlertid liten (0,77). I denne aldersgruppen etablerer gjerne folk seg, stifter familie og får barn. Når antall personer i denne gruppen er lav, kan det være et varsel om en ytterligere befolkningsreduksjon på lengre sikt.

Tabell 3.2 *Befolkningen på Smøla i 1996, fordelt på aldersgrupper*

0-5 år	160	0,76
6-15	315	0,99
16-25	364	1,08
26-35	297	0,77
36-45	357	0,99
46-55	299	0,92
56-65	242	1,14
66-75	260	1,27
76-85	179	1,51
86-99	53	1,46
Totalt innbyggertall	2.525	

Tabellen viser at Smøla skilte seg særlig ut i forhold til landet som helhet, når det gjelder de eldste alderskategoriene. Kommunen hadde langt flere 76-85 åringer (1,51) og 86-99 åringer (1,46) enn det en normalfordeling skulle tilsi.

2006:

Totalt sett falt innbyggertallet på Smøla fra 2.525 til 2.165 fra 1996 til 2006, dvs en reduksjon på 360 personer. Mens det var 160 barn mellom 0-5 år i 1996, var tallet i 2006 120. Men selv om 40 færre barn kan sies å være mye, er ikke den relative andelen, endret seg mye i løpet av tiåret (fra 0,76 til 0,75). I de neste aldersgruppene er de relative endringene større. Mens Smøla omtrent lå på landsgjennomsnittet for 6-15 åringer i 1996 (0,99), var forholdstallet i 2006 falt til 0,87. Blant 16-25 åringer – som i 1996 var ”overrepresentert” (1,08) – var forholdstallet i 2006 kommet ned i

0,93. Og i aldersgruppen 26-35 år, som var forholdsvis svakt representert i 1996, har blitt ytterligere svekket (fra 0,77 til 0,67).

Når gjelder de eldste gruppene er tallene langt høyere enn det befolkningsstørrelsen på Smøla, skulle tilsi. I absolutte tall var det flere 66-75 åringer (202) på Smøla enn det var 26-35 åringer (196) i 2006. Både 76-85 åringene og 86-99 åringene ligger 62 prosent over det en kunne forvente.

Tabell 3.3 *Befolkningen på Smøla i 2006, fordelt på aldersgrupper*

0-5 år	120	0,75
6-15	249	0,87
16-25	248	0,93
26-35	196	0,67
36-45	270	0,84
46-55	340	1,18
56-65	295	1,19
66-75	202	1,36
76-85	182	1,62
86-99	63	1,62
Totalt innbyggertall	2.165	

Relativ endring 1996 til 2006

Tabellen nedenfor er en sammenstilling av de relative koeffisientene i alle alderskategorier for 1996 og 2006. Utviklingen i løpet av dette tiåret kan enklest oppsummeres på følgende måte:

- I alle aldersgrupper fra 0 til 45 år var befolkningsandelen i 2006 *lavere* enn det enn skulle forvente ut fra Smølas totale befolkning. I løpet av tiårsperioden 1996 til 2006 har den relative andelen blitt *lavere* i alle disse alderskategoriene.
- I alle aldersgrupper over 45 år var befolkningsandelen i 2006 *høyere* enn det en kunne forvente ut fra Smølas totale befolkning. I løpet av tiårsperioden 1996 til 2006, har den relative andelen blitt *høyere* i alle disse alderskategoriene.

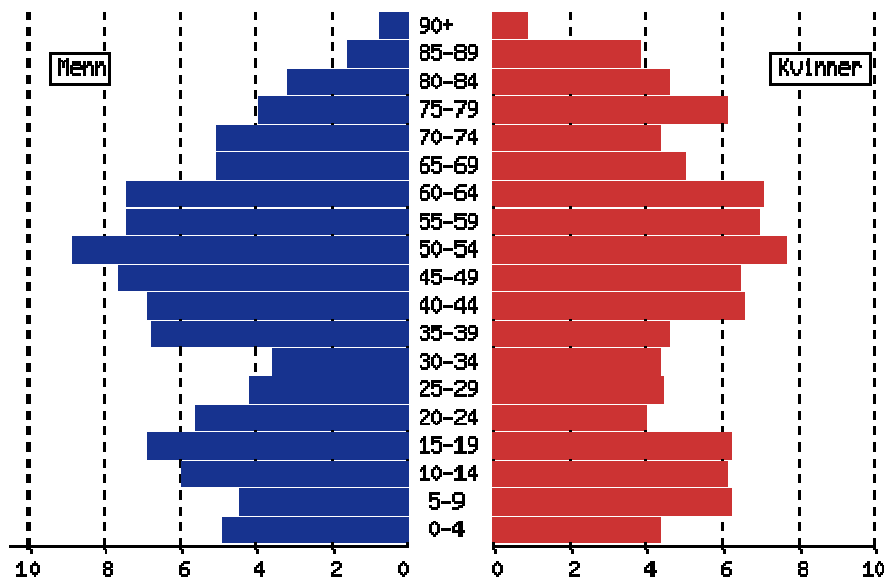
Tabell 3.4 Relativ endring i aldersgrupper på Smøla fra 1996 til 2006

0-5 år	0,76	0,75
6-15	0,99	0,87
16-25	1,08	0,93
26-35	0,77	0,67
36-45	0,99	0,84
46-55	0,92	1,18
56-65	1,14	1,19
66-75	1,27	1,36
76-85	1,51	1,62
86-99	1,46	1,62
Totalt innbyggertall	2.525	2.165

Alderspyramiden for Smøla

I figuren nedenfor er alderspyramiden for Smøla gjengitt. Figuren illustrer at det er relativt få barn, at tenåringene er relativt mange, og at en deretter får et ”innsving” i aldersgruppene mellom 20 og opp til ca 35 år.

Figur 3.3 Smøla: Befolkning etter kjønn og alder, 2008

Kilde: Statistisk sentralbyrå

3.3 Vega

De viktigste næringsgrenene i kommunen er jordbruk, fiske og lokal tjenesteyting. Det finnes også en del fiskeforedling i kommunen. I 2004 ble Vegaøyen skrevet inn på UNESCOs verdensarvliste. Dette skyldes bl.a. den unike tradisjon med ærfugldriften som har vedvart i området i mer enn tusen år og ”det lange og sammenhengende samspillet mellom menneskene og landskapet som gjenspeiler en bemerkelsesverdig kontinuitet i kulturen” (jf. www.vega.kommune.no). Vega ligger relativt langt sør i Nordland fylke, i Sør-Helgeland (jf. også kartene nedenfor). Kommunens areal er på knapt 160 kvadratkilometer. Befolkningen av i 2008 på i underkant av 1.300. Befolkningstettheten er ca åtte personer pr kvadratkilometer. Til sammenlikning er befolkningstettheten for fylket 6,1 og for landet som helhet på ca 15.

Figur 3.4 Vega *kommune* i Nordland

Figur 3.5 Kart over Vega med bosetningsmønster

3.3.1 Kort om arbeid og inntektsforhold på Vega

På samme måte som på Smøla, skiller heller ikke Vega seg vesentlig ut fra landsgjennomsnittet mht antall sysselsatte med bosted i kommunen. Tabellen nedenfor viser at 66 prosent av befolkningen på Vega i alderen 15-74 år, var sysselsatte i fjerde kvartal 2006. De tilsvarende tallene for fylket (Nordland) og landet var henholdsvis 67 og 70. På Vega var 70 prosent av mennene og 62 prosent av kvinnene sysselsatte. Kjønnsforskjellen når det gjelder sysselsetting, følger altså her – som på Smøla - omtrent samme mønster som for fylket og landet. Den registrerte arbeidsledigheten i siste kvartal 2006 var på 2,6 prosent for Vega. Dette er noe mindre enn fylket (3,4 prosent arbeidsledighet), men identisk med landsgjennomsnittet.

Tabellen viser at det er en svært betydelig pendling ut fra kommunen: Netto pendlingen ut, var på 130 personer i 2006 – altså nesten nøyaktig det samme antall som for Smøla (131 personer) i 2006. I og med at befolkningen er vesentlig mindre på Vega, er den relative utpendlingen større på Vega enn Smøla.

Vega har et høyere antall uførepensjonister enn det som er vanlig for landet: Ca 18 prosent, sammenliknet med ca 13 prosent både for fylket og ca 10 prosent for Norge samlet.

Tabell 3.5 *Oversikt over arbeid/inntektsforhold på Vega*

	<i>Kommunen</i>	<i>Fylket</i>	<i>Landet</i>
Sysselsatte 15-74 år (med bosted i kommunen). 4. kvartal 2006. Prosent av befolkningen	66	67	70
Menn	70	70	73
Kvinner	62	64	67
Registrerte arbeidsledige som andel av arbeidsstyrken, årsgjennomsnitt. 2006. Prosent	2,6	3,4	2,6
Menn	3,0	3,6	2,6
Kvinner	2,1	3,1	2,6
Netto innpendling til Vega. 2006	-130	--	--
Andel uførepensjonister 16-66 år. 2006. Prosent	18,1	13,3	10,3
Bruttoinntekt per innb. 17 år og over. 2006	236 100	260 700	293 600
Menn	282 600	308 400	361 900
Kvinner	191 000	213 800	227 400
Sysselsatte fordelt på næring 2006. Prosent			
Primær	23,9	6,4	3,4
Sekundær	12,0	18,7	20,5
Tertiær	63,8	74,4	75,6
Sysselsatte fordelt på sektor. 2006. Prosent			
Offentlig forvaltning	37,6	36,7	29,4
Privat sektor og offentlige foretak	62,4	63,3	70,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Bruttoinntekt for innbyggere 17 år og over, er – som for Smøla - noe lavere enn for landet. Vega skiller seg også klart ut både fra fylket og landet, når det gjelder antall sysselsatte i primærnæringene (23,9 prosent mot hhv 6,4 for Nordland og 3,4 for Norge). Andel ansatte i offentlig forvaltning ligger høyt sammenliknet med landet (37,6 mot 29,4 prosent), men omtrent på samme nivå som for fylket Nordland (som har 36,7 prosent sysselsatte i offentlig forvaltning).

3.3.2 Befolkningsutvikling på Vega

1. januar 2008 var innbyggertallet i Vega kommune 1.295. Befolkningstallene har lenge vist en nedadgående trend. I tiårsperioden 1997 til 2006 ble befolkningen redusert med 9,5 prosent, dvs. en nedgang på 137 personer. Dels skyldes dette et fødselsunderskudd (flere døde enn fødte). Dette underskuddet var på 68 personer. Dels skyldes nedgangen en nettoutflytting fra kommunen, som var på 69 personer.

Sammenliknet med Smøla (som hadde en reduksjon på 14,3 prosent i den samme perioden) er altså nedgangen på Vega litt lavere.

I tabellene nedenfor er befolkningen på Vega fordelt på aldersgrupper for 1996 og 2006 (etter samme metode som for Smøla). Koeffisienten til høyre i tabellene viser Vegas andel av befolkningen i en aldersgruppe, sett i forhold til landet som helhet. En koeffisient på under 1,00 betyr altså at Vega har relativt sett færre innbyggere i kategorien, enn landet som helhet. Tilsvarende betyr en koeffisient høyre enn 1,00 at kommunen har relativt flere i befolkningskategorien enn Norge samlet sett.

1996:

Tabellen nedenfor viser alderssammensetningen på Vega i 1996. Totalt hadde kommunen da 1.448 innbyggere. Av disse var 122 mellom 0-5 år. Relativt sett, var dette omtrent som for landet (1,01). I de neste alderskategoriene – f.o.m. seks år t.o.m. 45 år – lå imidlertid Vega i 1996 under landsgjennomsnittet. Særlig lav var andelen 26-35 åringer (0,76). I denne aldersgruppen etablerer som tidligere nevnt gjerne folk seg, stifter familie og får barn. Når antall personer i denne gruppen er lav, kan det være et varsel om befolkningsreduksjon på lengre sikt.

Tabell 3.6 *Befolkningen på Vega i 1996, fordelt på aldersgrupper*

0-5 år	122	1,01
6-15	168	0,92
16-25	168	0,87
26-35	170	0,76
36-45	191	0,93
46-55	199	1,07
56-65	139	1,14
66-75	146	1,24
76-85	115	1,47
86-99	30	1,45
Totalt innbyggertall	1.448	

Tabellen viser at Vega skilte seg særlig ut i forhold til landet som helhet, når det gjelder de eldste alderskategoriene. Kommunen hadde langt flere 76-85 åringer (1,47) og 86-99 åringer (1,45) enn det en normalfordeling skulle tilsi.

2006:

Totalt sett falt innbyggertallet på Vega fra 1.448 til 1.299 fra 1996 til 2006, dvs. en reduksjon på 149 personer. Mens det var 122 barn mellom 0-5 år i 1996, var tallet i 2006 68, altså nesten en halvering av barnekull i denne alderen i løpet av ti år. Fra å ligge omtrent på landsgjennomsnittet i 1996 (1,01) var koeffisienten i 2006 falt til 0,70. I den neste aldersgruppen er imidlertid situasjonen bedret. Mens Vega lå under landsgjennomsnittet for 6-15 åringer i 1996 (0,92), var forholdstallet i 2006 økt til 1,05. Dette kan i hvert fall delvis forklares med at det store småbarnkullet fra 1996, nå har kommet opp i neste alderskategori. Blant 16-25 åringer var det ikke store

endringer i forholdstallene; 0,87 i 1996 og 0,85 i 2006. Aldersgruppen 26-35 år, som var forholdsvis svakt representert i 1996, har blitt ytterligere svekket (fra 0,76 til 0,63).

Når gjelder de eldste aldersgruppene er tallene også for 2006 høyere enn det befolkningsstørrelsen på Vega, skulle tilsi, men det hadde ikke skjedd noen relativ forverring i løpet av tiåret 1996-2006. Både for 76-85 åringene og 86-99 åringene har tvert i mot andelen falt litt, henholdsvis fra 1,47 til 1,41 og 1,45 til 1,41.

Tabell 3.7 *Befolkningen på Vega i 2006, fordelt på aldersgrupper*

0-5 år	68	0,70
6-15	182	1,05
16-25	137	0,85
26-35	111	0,63
36-45	167	0,87
46-55	175	1,02
56-65	199	1,34
66-75	132	1,48
76-85	95	1,41
86-99	33	1,41
Totalt innbyggertall	1.299	

Relativ endring 1996 til 2006

Tabellen nedenfor er en sammenstilling av de relative koeffisientene i alle alderskategorier for 1996 og 2006 for Vega. Utviklingen i løpet av dette tiåret kan enklest oppsummeres på følgende måte:

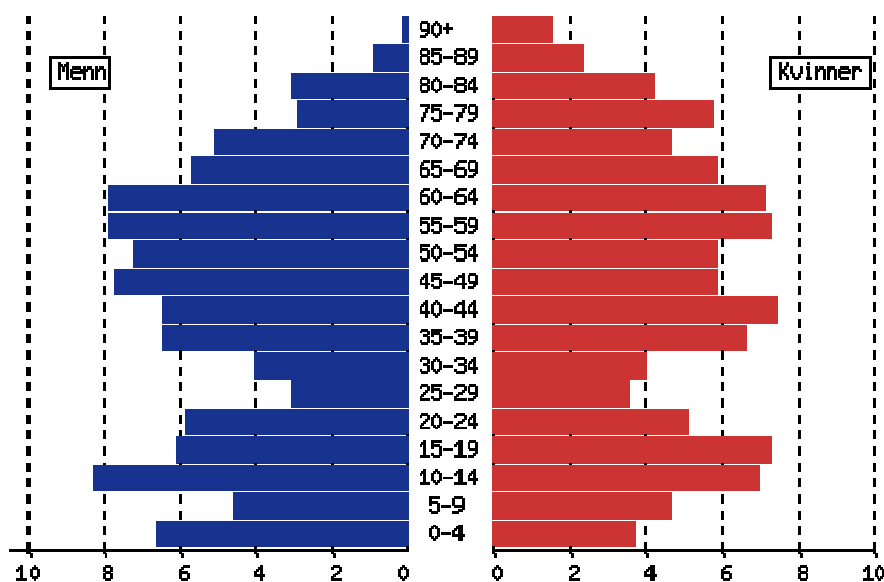
- I alle aldersgrupper fra 0 til 45 år, med unntak for gruppen 6-15 år, var befolkningsandelen i 2006 *lavere* enn det enn skulle forvente ut fra Vegas totale befolkning. I løpet av tiårsperioden 1996 til 2006 har den relative andelen – igjen med unntak av gruppen 6-15 år - blitt *lavere* i alle disse alderskategoriene.
- I alle aldersgrupper over 45 år var befolkningsandelen i 2006 *høyere* enn det en kunne forvente ut fra Vegas totale befolkning. I løpet av tiårsperioden 1996 til 2006, har imidlertid ikke, slik som på Smøla, den relative andelen blitt høyere i alle disse alderskategoriene. Bare i aldersgruppene 56-65 og 66-75 år har den relative andelen økt fra 1996 til 2006.

Tabell 3.8 *Relativ endring i aldersgrupper på Vega fra 1996 til 2006*

0-5 år	1,01	0,70
6-15	0,92	1,05
16-25	0,87	0,85
26-35	0,76	0,63
36-45	0,93	0,87
46-55	1,07	1,02
56-65	1,14	1,34
66-75	1,24	1,48
76-85	1,47	1,41
86-99	1,45	1,41
Totalt innbyggertall	1.448	1.299

Alderspyramiden for Vega

I figuren nedenfor er alderspyramiden for Vega gjengitt. Figuren illustrer at det er relativt mange mellom 10 og 20 år og at en deretter får et ”innsving” i aldersgruppene mellom 25 og opp til ca 35 år.

Figur 3.6 *Vega: Befolkning etter kjønn og alder, 2008*

3.4 Smøla og Vega; oppsummering

Gjennomgangen i dette kapitlet viser at det er mange likhetsrekk mellom de to kommunene. Begge er gamle primærnæringskommuner hvor et formelt vern av områder nå har fått gjennomslag. På Smøla er det nettopp (i 2009) vedtatt en omfattende verneplan og Vega kom på UNESCOs verdensarvliste i 2004. Når det gjelder sysselsetting og inntekstforhold er det også mange likheter. Tabellen nedenfor er en sammenfatning av noen nøkkelstørrelser på dette feltet (jf også tabeller i avsnitt 3.2 og 3.3).

Tabell 3.9 *Arbeids/inntektsforhold, Smøla, Vega og landet samlet*

	Smøla	Vega	Landet
Sysselsatte 15-74 år 4. kvartal -06, % av bef.	68	66	70
Arbeidsledige, 2006, %	2,5	2,6	2,6
Netto utpendling, 2006 (antall personer)	131	130	-
Uførepensjonister 2006, %	15,1	18,1	10,3
Bruttoinntekt pr. innb., 2006, i kroner	260.100	236.100	293.600
Sysselsatte, primærnæring, 2006, %	19,8	23,9	3,4
Sysselsatte, sekundær-næring, 2006, %	18,7	12,0	20,5
Sysselsatte, tertiærnæring, 2006, %	60,9	63,8	75,6
Sysselsatte, off. sektor, 2006, %	29,5	37,6	29,4
Sysselsatte, privat sektor + off. foretak, 2006, %	70,5	62,4	70,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Som vi ser av tabellen skiller ikke de to kommunene seg ikke vesentlig ut fra landet som helhet mht personer i arbeid: Antall arbeidsledige ligger omtrent på landsgjennomsnittet. Antall sysselsatte 15-74 år er noe under landsgjennomsnittet. Dette henger sannsynligvis sammen med at antall uførepensjonister ligger over landsgjennomsnittet for både Smøla og Vega. Smøla har ca fem prosentpoeng flere uførepensjonister og Vega ca åtte prosentpoeng flere uførepensjonister enn gjennomsnittet for landet. Netto utpendlingen er i begge kommunene relativt høy. Det er altså relativt mange som velger å bo i øykommunene, selv om de arbeider andre steder.

Befolkningsutvikling

Når det gjelder befolkningsutvikling og befolknings sammensetning er det også en del fellestrekk mellom de to kommunene: begge har hatt en markant nedgang i befolkningen det siste tiåret og begge har en alderssammensetning i befolkningen, som indikerer at folketallet fortsatt kan gå nedover. Tabellen nedenfor viser begge kommunene har en overrepresentasjon av personer over 45 år. Overrepresentasjonen er særlig sterk i alderskohortene fra 66 år og oppover. I begge kommunene kan en altså snakke om en forgubbing av befolkningen. I begge kommunene er alderskategorien 26-35 år særlig underrepresentert. Med andre ord har begge kommunene et problem med å tiltrekke seg/holde på personer/familier som er i ferd med å etablere seg. Dette er et dårlig tegn mht befolkningsutviklingen framover i kommunene.

Tabell 3.10 *Relativ andel av aldersgrupper, Smøla og Vega, 2006*

Alder	Smøla	Vega
0-5	0,75	0,70
6-15	0,87	1,05
16-25	0,93	0,85
26-35	0,67	0,63
36-45	0,84	0,87
46-55	1,18	1,02
56-65	1,19	1,34
66-75	1,36	1,48
76-85	1,62	1,41
86-99	1,62	1,41
Samlet, absolutte tall, 2006	2.165	1.299

I begge kommunene var det i 2006 flere i absolutte tall alderskategorien 66-75 år enn i alderen 26-35 år: hhv. 132 versus 111 for Vega og 202 versus 196 for Smøla. Forgubbingen har imidlertid vært sterkere på Smøla enn på Vega.

Selv om det er flere indikatorer som peker mot en fortsatt befolkningsnedgang både på Vega og Smøla, betyr selvsagt ikke dette *pr definisjon* at befolkningsutviklingen framover må bli negativ. Avslutningsvis – i neste kapittel – drøfter vi kort noen mulige scenario for Smøla og Vega.

4 Smøla og Vega; kort om mulige utviklingstrekk

4.1 SSBs analyser: Befolkningsveksten i Norge fortsetter

Folketallet i Norge vil i følge Statistisk sentralbyrås analyser trolig øke sterkt fram til 2060. Innvandringsoverskuddet er forutsatt å øke ytterligere de nærmeste årene. Deretter bygger framskrivningen på at overskuddet vil avta, men byrået understreker at det er stor usikkerhet knyttet til utviklingen i innvandringen. Framskrivningen SSB opererer med viser at folketallet vil fortsette å stige det neste halve sekelet, fra 4,7 millioner i 2008 til rundt 6,9 millioner i 2060. Det bør understrekes at det er stor usikkerhet i framskrivningene, spesielt om størrelsen på innvandringen. Alternativene som er laget viser at folketallet i 2060 vil ligge et sted mellom 5,3 og 8,5 millioner, jf. også figuren nedenfor.

Hovedalternativet for SSBs framskrivning av befolkningen er gitt navnet MMMM i figuren, og står for mellomnivået for henholdsvis fruktbarhet, levealder, innenlands mobilitet og nettoinnvandring. For de andre alternativene er det tilsvarende navnet LLML, der alle komponenter er forutsatt slik at de bidrar til *lav* befolkningsvekst, og HHMH, der alle komponenter bidrar til *høy* befolkningsvekst. Det anses som lite sannsynlig at den faktiske utviklingen på lang sikt vil følge en kombinasjon av disse ytteralternativene for alle komponenter samtidig. SSB har i denne framskrivningen bare regnet med ett alternativ for innenlands mobilitet (M), da variasjoner i nettoinnvandringen betyr mer for befolkningsutviklingen i mange kommuner enn variasjoner i det innenlandske flyttemønsteret.

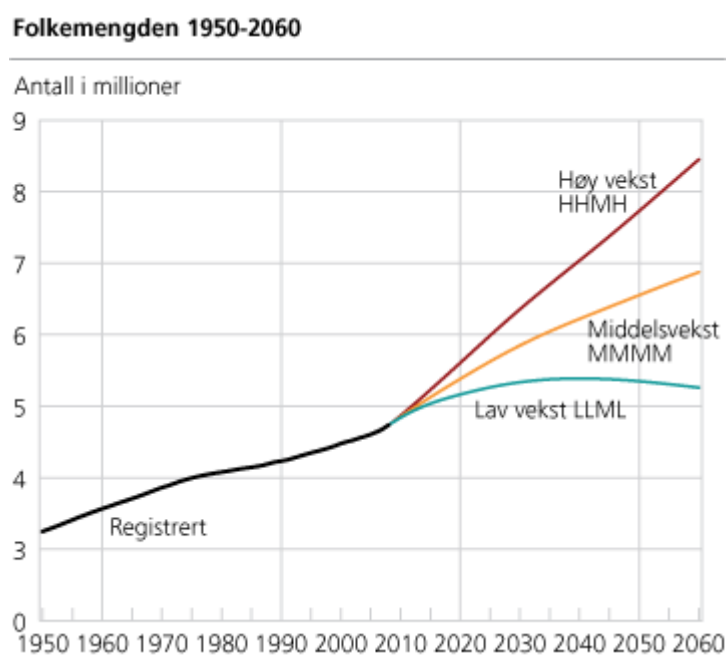
På lang sikt vil Norge ifølge SSB få en betydelig eldre befolkning: Antall personer over 67 år sank fra en topp på 620 000 i 1995 til drøye 600 000 i 2004, fordi de nye pensjonistene kom fra de små fødselskullene fra 1930-årene. Antall personer 67 år og eldre vil nå – ifølge SSB - etter hvert vokse raskt, fra 614 000 i 2008 til om lag 1,6 millioner i 2060.

På grunn av den høye innvandringen vil antall kommuner som får nedgang i folketallet bli færre enn det som har vært vanlig de siste årene. I 2006 gikk folketallet ned i 231 kommuner, og i 2007 i 168 kommuner. I årene som kommer vil folketallet synke i litt over 150 kommuner dersom det høye innvandringsnivået holder seg. Dersom innvandringsoverskuddet faller bort, vil folkemengden gå ned i rundt 280 kommuner. SSB har i sine beregninger forutsatt litt høyere fruktbarhetsnivå i mellomalternativet enn i tidligere prognoser. Det er antatt et samlet fruktbarhetstall

på 1,85 barn per kvinne. Et nivå på 1,85 barn per kvinne er høyt i europeisk sammenheng, men ligger likevel under reproduksjonsnivået (på 2,06-2,07). Forventet levealder for nyfødte er i SSBs prognoser forutsatt å øke fra nivået i 2007 på 78,2 år for menn og 82,7 for kvinner, til mellom 84,0 og 87,9 år for menn og mellom 87,7 og 92,7 for kvinner i 2060.

I de siste årene har innvandringen til Norge vært høy. I SSBs prognoser er innvandringsoverskuddet forutsatt å øke i noen år til, men med en avtakende vekstrate, for deretter å gå ned som følge av antatt konjunkturedgang.

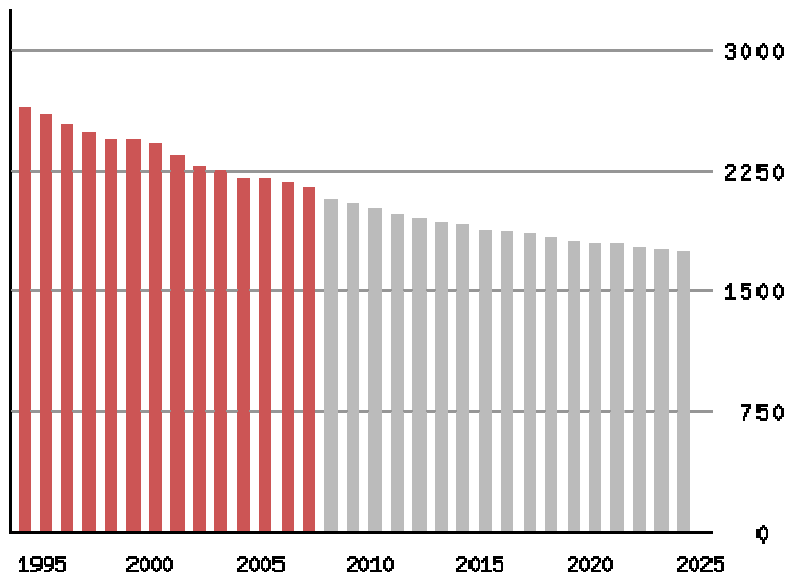
Figur 4.1 *Folkemengde 1950-2060, etter ulike scenario*

4.2 SSBs prognoser; fortsatt nedgang for Smøla og Vega

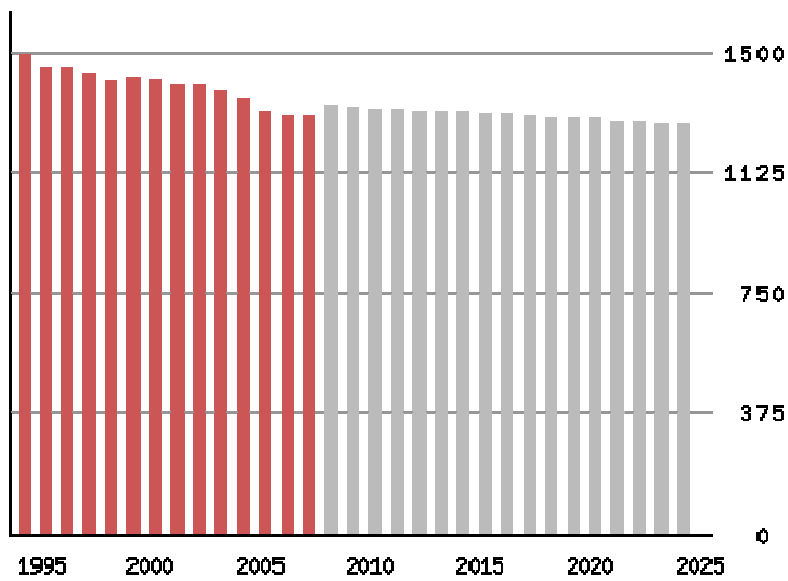
SSBs befolkningsprognoser for Smøla og Vega fram mot år 2025 peker mot en fortsatt befolkningsnedgang. Figurene nedenfor viser ”middel” prognosene for de to øykommunene. For Smølas vedkommende vil folketallet synke fra drøyt 2.100 i dag til godt under 2000 innbyggere i år 2025. SSBs prognose for Vega viser også en nedgang, men betydelig svakere enn nedgangen på Smøla.

Figur 4.2 *Smøla: Folkemengde 1995-2008 og framskrevet 2009-2025¹*

¹Framskrivning basert på alternativ MMMM (middels vekst). Kilde Statistisk sentralbyrå

Figur 4.3 *Vega: Folkemengde 1995-2008 og framskrevet 2009-2025¹*

¹Framskrivning basert på alternativ MMMM (middels vekst). Kilde Statistisk sentralbyrå

4.3 Befolkningsmessige forhold som utgangspunkt for scenario

Figurene i forrige avsnitt er basert på ”middel”- *prognoser*. Den virkelige endringen er det selvsagt umulig å spå. Som vi pekte på innledningsvis i notatet, er det to grunnleggende forhold som kan være med til å prege utviklingen i Norge i årene framover; den totale endringen i befolkningen i landet og tendensen til sentralisering. I et generasjonsperspektiv er det vanskelig å si hvor sterk befolkningsveksten faktisk vil bli, og hvor sterkt sentraliserings- (eventuelt desentraliserings-) kreftene vil være.

Kanskje vil endringene bli sterkere enn antatt – eller svakere enn antatt. I tabellen nedenfor har vi på en enkel måte forsøkt å illustrere hvordan ulike endringer i disse grunnleggende drivkreftene *kan* virke.

Tabell 4.1 *En plattform for å utvikle scenario for Smøla og Vega, basert på befolkningsmessige variable.*

	Sentraliseringen tiltar i styrke.	Sentraliseringen avtar, ny interesse for å bo på bygda
Befolkningsmessige endringer: Sterk vekst i landet	Situasjon 1: Fortsatt fraflytting – men grunnlag for vekst i noen rurale strøk	Situasjon 3: Vekst på landsbygda; ekspansjon i primærnæringer og turisme
Befolkningsmessige endringer; svak vekst i landet	Situasjon 2: Fraflytting og en (fortsatt) svekkelse rurale områder	Situasjon 4: Konsolidering av situasjonen. Nedgangen i primærnæringene stopper opp, men det er ikke grunnlag for ekspansjon?

Med utgangspunkt i tabellen kan en utarbeide (minst) fire scenario for befolkningsutviklingen. De to mest ekstreme utviklingsmønstrene for utkantkommuner, får en

- i en situasjon der sentraliseringen tiltar i styrke, samtidig som befolkningsveksten blir svak, jf rute 2 i tabellen. I en slik situasjon vil befolkningsnedgangen på Smøla og Vega blir vesentlig sterkere enn det SSBs middelprognose indikerer.
- i en situasjon der sentraliseringen avtar i styrke, parallelt med at sterkt nasjonal befolkningsvekst, jf situasjon 3 i tabellen. I en slik situasjon kan befolkningsnedgangen på Smøla og Vega helt stoppe opp, og kanskje til og med bli erstattet med en befolkningsøkning.

4.4 Avslutning

Både på Vega og Smøla har en lenge vært inne i en periode med befolkningsnedgang og mye tyder på at denne utviklingen vil fortsette, i hvert fall i de nærmeste årene. I et lengre tidsperspektiv kan imidlertid denne utviklingen komme inn i et annet spor, både pga. at befolkningsutviklingen på landsbasis utvikler seg etter andre mønstre enn det vi ser i dag og fordi sentraliseringen/urbaniseringen endrer karakter.

En viktig variabel som i tillegg kan være helt avgjørende, er utviklingen lokalt. Satsing på nye bedrifter og/eller nye næringer (som f.eks. turisme) kan selvsagt føre til nye lokale arbeidsplasser, som kan snu befolkningsutviklingen i kommunen, til tross for at ”tunge” nasjonale trender peker i andre retninger.

Litteratur

Stortingsmelding nr 25 (2004-2005): *Om regionalpolitikken*

Sørli, K. (2005): Folketallsutviklingen etter sentralitet. Upublisert notat. NIBR. Oslo.

Thomassen, J., J. Linnell, A. Follestad, P.A. Aarrestad, G. Jerpåsen, & T. Risan (2008): Smølas framtid formes nå. NINA-rapport 376. NINA. Trondheim.

Thomassen, J., J. Linnell, A. Follestad, I.E. Bruteig, H. Svarstad, B. Skar, T. Risan & K. Fageraas (2008): Vegas framtid formes nå. NINA-rapport 399. NINA. Trondheim.

<http://www.smola.kommune.no>

<http://www.vega.kommune.no>

<http://www.ssb.no>